Lukuohje taulukkoon sijaishuoltopaikasta (perhekoti tai lastensuojelulaitos) luvatta poissa olevaa lasta koskevat käytänteet (annettu 1.10.2026)

Sosiaali- ja terveysministeriö, Poliisihallitus ja Hätäkeskuslaitos ovat yhdessä koonneet oheisen taulukon kuvaamaan ja selkiyttämään eri toimijoiden vastuita ja käytänteitä, kun sijaishuoltopaikasta luvatta poissaoleva lapsi pitää löytää ja palauttaa takaisin sijaishuoltopaikkaan. Lapsen katsotaan olevan *sijaishuoltopaikasta luvatta poissaoleva*, kun hän on poistunut luvattomasti sijaishuoltopaikasta (lastensuojelulaitos tai perhekoti) tai ei palaa sijaishuoltopaikkaan ennalta sovitusti luvallisen poistumisen jälkeen taikka on luvallisen sijaishuoltopaikasta poistumisen jälkeen matkalla paikkaan tai paikassa, josta ei ole ennalta sovittu.

Taulukko on jaettu kolmeen eri osioon, joista ensimmäisessä kuvataan prosessia, kun sijaishuoltopaikan edustaja tekee havainnon sijaishuoltopaikastaan luvatta poissaolevasta lapsesta. Toisessa osiossa kuvataan prosessia, kun lapsen olinpaikka on tiedossa ja hänet on mahdollisesti tavattu, mutta havainnon tekijänä on esimerkiksi hänen vanhempansa tai mikä tahansa muu taho kuin sijaishuoltopaikka, sosiaalitoimi tai poliisi. Kolmannessa osiossa kuvataan prosessia, kun poliisi tavoittaa lapsen oman toimintansa yhteydessä.

Taulukon kullakin rivillä kuvataan eri toimijoiden vastuita kyseisen osion pääotsikossa ja rivin ensimmäisen sarakkeen väliotsikossa kuvatussa tilanteissa. Kukin rivi tulee aina lukea kokonaisuudessaan, eikä yksittäistä laatikkoa voi soveltaa erikseen.

Taulukossa puhutaan löytöpaikkakunnan mukaan määräytyvästä hyvinvointialueen sosiaaliviranomaisesta, jolla voidaan tarkoittaa myös lapsen sijoittajahyvinvointialueen sosiaalitoimea tilanteissa, joissa lapsi löytyy sijoittajahyvinvointialueen alueelta. Jos lapsi tavoitetaan sijoittajahyvinvointialueen ulkopuolella sijaitsevasta kunnasta, löytöpaikkakunnan mukaan määräytyvä hyvinvointialueen sosiaaliviranomainen (*löytöpaikkakunnan sosiaalitoimi*) vastaanottaa tiedon lapsen löytymisestä.

Toimintavastuut on määritelty kunkin osapuolen työtä ohjaavan lainsäädännön perusteella ja käytän- teet sovitettu osapuolten toimintaan niin, että yhteistoiminta vastaa parhaalla mahdollisella tavalla lapsen edun periaatetta ja lapselle voidaan tosiasiallisesti mahdollistaa riittävä turva.

Taulukossa kuvataan eri toimijoiden vastuita ja käytänteitä lapsen ollessa luvatta poissa sijaishuoltopaikastaan. Käytänteet koskevat sijaishuoltopaikasta (perhekoti tai lastensuojelulaitos) luvatta poissaolevia lapsia, joiden ei epäillä olevan konkreettisessa ja akuutissa eli välittömässä ja vakavassa hengen tai terveyden vaarassa.

Poliisin virka-apu sosiaalitoimelle tai lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvalle

Sosiaalitoimella on oikeus saada poliisilta tarpeellista virka-apua laissa säädettyjen tehtäviensä suorittamiseksi. Virka-avusta on säädetty sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 22 §:ssä. Tämän lisäksi sosiaalitoimella on oikeus saada poliisilta virka-apua lastensuojelulain (417/2007) 69 e §:n perusteella lastensuojelulaitoksesta ja perhekodista luvatta poissaolevan lapsen palauttamiseksi eli kiinniottamisessa ja kuljettamisessa. Sosiaalitoimen lukuun virka-apua voi pyytää

lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Virka-apua voi pyytää palauttamiseen liittyvässä kiinniottotilanteessa, henkilöntarkastuksen toimittamisessa sekä aineiden ja esineiden poisottamisessa ja kiinniotetun lapsen kuljetuksessa.

Virka-avun pyytämisen edellytyksenä on se, että sosiaalitoimen tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilö-kuntaan kuuluvan henkilön suorittama toimenpide estyy. Yleensä kyse on siitä, että toimenpiteen kohteena oleva lapsi estää tai vastustaa toimenpiteen suorittamista. Virka-apua voi pyytää jo silloin, kun tällaista estämistä tai vastarintaa on perustellusti odotettavissa.

Poliisin tehtävänä on virka-apua antaessaan poistaa toimenpiteen suorittamista haittaava este tai murtaa toimenpidettä vastustavan lapsen vastarinta. Esteen poistamiseksi tai vastarinnan murtamiseksi poliisi voi käyttää poliisilaissa säädettyjä voimakeinoja, jotka ovat tarpeellisia ja puolustettavia. Poliisi voi esimerkiksi virka-apuna turvata lapsen kuljettamista, avustaa kiinniotossa ja käyttää voimakeinoja, jotta lapselle saadaan tehtyä henkilöntarkastus, jotta sosiaalitoimi tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö saa suoritettua sen tehtävään kuuluvan toimenpiteen.

Sosiaalitoimella on lisäksi oikeus saada poliisilta virka-apua asuntoon tai muuhun olinpaikkaan pääsemiseksi, jos sosiaalitoimen perustellun käsityksen mukaan lapsi on asunnossa tai muussa olinpaikassa ja lapsen terveys, kehitys tai turvallisuus on vakavasti vaarassa. Virka-avun antaminen ei edellytä sitä, että nimenomaan toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija on itse menossa asuntoon tai muuhun olinpaikkaan, vaan riittävää on, että tehtävällä on lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Tällaisella tehtävällä poliisin tehtävänä on mahdollistaa asuntoon tai muuhun olin-paikkaan pääseminen tarvittaessa jopa voimakeinoja käyttäen. Lisäksi poliisi turvaa sosiaalitoimen tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan henkilön työskentelyä.

Poliisin virka-apu sosiaalitoimelle tai lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvalle

Sosiaalitoimella on oikeus saada poliisilta tarpeellista virka-apua laissa säädettyjen tehtäviensä suorittamiseksi. Virka-avusta on säädetty sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain (812/2000) 22 §:ssä. Tämän lisäksi sosiaalitoimella on oikeus saada poliisilta virka-apua lastensuojelulain (417/2007) 69 e §:n perusteella lastensuojelulaitoksesta ja perhekodista luvatta poissaolevan lapsen palauttamiseksi eli kiinniottamisessa ja kuljettamisessa. Sosiaalitoimen lukuun virka-apua voi pyytää lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Virka-apua voi pyytää palauttamiseen liittyvässä kiinniottotilanteessa, henkilöntarkastuksen toimittamisessa sekä aineiden ja esineiden poisottamisessa ja kiinniotetun lapsen kuljetuksessa.

Virka-avun pyytämisen edellytyksenä on se, että sosiaalitoimen tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilö-kuntaan kuuluvan henkilön suorittama toimenpide estyy. Yleensä kyse on siitä, että toimenpiteen kohteena oleva lapsi estää tai vastustaa toimenpiteen suorittamista. Virka-apua voi pyytää jo silloin, kun tällaista estämistä tai vastarintaa on perustellusti odotettavissa.

Poliisin tehtävänä on virka-apua antaessaan poistaa toimenpiteen suorittamista haittaava este tai murtaa toimenpidettä vastustavan lapsen vastarinta. Esteen poistamiseksi tai vastarinnan murtamiseksi poliisi voi käyttää poliisilaissa säädettyjä voimakeinoja, jotka ovat tarpeellisia ja puolustettavia. Poliisi voi esimerkiksi virka-apuna turvata lapsen kuljettamista, avustaa kiinniotossa ja käyttää voimakeinoja, jotta lapselle saadaan tehtyä henkilöntarkastus, jotta sosiaalitoimi tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö saa suoritettua sen tehtävään kuuluvan toimenpiteen.

Sosiaalitoimella on lisäksi oikeus saada poliisilta virka-apua asuntoon tai muuhun olinpaikkaan pääsemiseksi, jos sosiaalitoimen perustellun käsityksen mukaan lapsi on asunnossa tai muussa olinpaikassa ja lapsen terveys, kehitys tai turvallisuus on vakavasti vaarassa. Virka-avun antaminen ei

edellytä sitä, että nimenomaan toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija on itse menossa asuntoon tai muuhun olinpaikkaan, vaan riittävää on, että tehtävällä on lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluva henkilö. Tällaisella tehtävällä poliisin tehtävänä on mahdollistaa asuntoon tai muuhun olin-paikkaan pääseminen tarvittaessa jopa voimakeinoja käyttäen. Lisäksi poliisi turvaa sosiaalitoimen tai laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökuntaan kuuluvan henkilön työskentelyä.

Konkreettisessa ja akuutissa vaarassa olevan lapsen etsiminen on myös poliisin tehtävä

Jos lapsi on luvatta poissa sijaishuoltopaikastaan ja tiedossa on konkreettinen ja akuutti lapsen tai muiden ihmisten henkeä tai terveyttä uhkaava vaara, lapsesta tulee ilmoittaa viipymättä hätäkeskukseen. Tällainen konkreettinen ja akuutti henkeä tai terveyttä uhkaava vaaratilanne on kyseessä esimerkiksi silloin, kun

- lapsi poistuu pakkaseen ilman kenkiä tai asianmukaisia vaatteita
- lapsi tarvitsee viipymättä lääkitystä
- lapsi ei ikänsä, kehitystasonsa tai vakavan päihtymystilansa vuoksi kykene huolehtimaan itsestään
- lapsi käyttäytyy itsetuhoisesti tai uhkaa muuten vahingoittaa itseään
- lapsi uhkaa muiden henkeä tai turvallisuutta.

Hätäkeskuspäivystäjälle tulee kertoa selvästi, miksi lapsen henki tai terveys on konkreettisessa ja akuutissa vaarassa. Vaara voi perustua esimerkiksi lapsen taustaan tai aiempaan käyttäytymiseen, hänen esittämiinsä uhkauksiin tai hänen poistumistaan edeltäneeseen tilanteeseen. Hätäkeskuspäivystäjä päättää hätäilmoituksessa saamiensa tietojen perusteella siitä, aloitetaanko lapsen etsintä oheisessa taulukossa esitetyillä toimilla (lastensuojelutehtävä) vai ryhtyykö poliisi etsimään lasta yhteistyössä lasten-suojelulaitoksen edustajan kanssa (poliisin hälytystehtävä).

Lapsen häntä itseään tai muita ihmisiä vaarantava käyttäytyminen on usein myös poliisille kuuluva tehtävä. Poliisilla voi olla tällöin myös toimivalta ottaa lapsi kiinni tämän suojaamiseksi. Poliisin kiinniottotoimivaltuuksista ja muista toimivaltuuksista on säädetty poliisilain toisessa luvussa.

Kiinniotto henkilön suojaamiseksi (poliisilaki 2 luku 2 §)

Jos lapsen henkeä, terveyttä, ruumiillista koskemattomuutta tai terveyttä uhkaa välitön ja vakava vaara, on lapsen auttaminen ja lapsen toimintaan puuttuminen myös poliisille kuuluva tehtävä. Poliisilla on oikeus ottaa lapsi tällöin kiinni hänen suojelemisekseen, jos lapsi ei kykene pitämään huolta itsestään eikä vaaraa voida muuten poistaa tai henkilöstä huolehtia muilla keinoin. Poliisin on luovutettava kiinniotettu lapsi viipymättä sosiaalitoimelle, jos lapsi on otettu huostaan tai sijoitettu.

Kiinniotto rikoksilta ja häiriöiltä suojaamiseksi (poliisilaki 2 luku 10 §)

Poliisi voi puuttua lapsen vaaralliseen tai uhkaavaan toimintaan, jos lapsen uhkauksien tai muun käyttäytymisen perusteella on perusteltua syytä olettaa tai lapsen aikaisemman käyttäytymisen perusteella on todennäköistä, että hän syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen taikka aiheuttaisi huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Poliisi voi ottaa lapsen kiinni, jos vaaraa tai häiriötä ei voida muuten poistaa. Kiinniotettu lapsi on luovutettava viipymättä sosiaalitoimelle, jos se on mahdollista ottaen huomioon lapsen käyttäytyminen. Lapsen ottaminen säilöön poliisin säilytystilaan on kuitenkin viimesijaisin vaihtoehto.

Poliisin toimivaltuuksien soveltamisesta päättää tilannetta johtava poliisimies. Kiinniottopäätöksen tekeminen perustuu kokonaisarviointiin, jossa poliisi huomioi lapsen tilanteen, vallitsevat olosuhteet ja lapsen edun. Tarvittaessa poliisi selvittää lapsen tilanteen yhteistyössä sosiaalitoimen ja lastensuojelulaitoksen kanssa.

Sosiaalitoimen ja poliisin yhteisillä tehtävillä, jotka ovat poliisille joko virka-aputehtäviä tai poliisin tehtäviä, poliisi voi tukeutua sosiaalitoimelta tai lastensuojelulaitoksen työntekijältä saataviin tietoihin lapsen tilanteesta ja muista lapsen hyvinvointiin liittyvistä seikoista. Esimerkiksi lapsesta tehty riskiarviointi tai muut vastaavat tiedot voivat olla tärkeitä lisätietoja poliisille lapseen kohdistuvaa välitöntä ja vakavaa lapsen henkeä, terveyttä tai turvallisuutta uhkaavaa vaaraa arvioitaessa.

Lapselle on turvattava kiireellinen terveydenhuolto hänen ollessaan poliisin, sijaishuoltopaikan henkilöstön tai sosiaaliviranomaisen huolenpidossa. Jos lapsen tila edellyttää lääkärin arviointia, sen viranomaisen, jonka huostassa lapsi on, tulee toimittaa lapsi terveydenhuollon piiriin.

Lastensuojelulain 1.10.2026 voimaan tulleet muutokset

Sijaishuoltopaikastaan luvatta poissaolevien lasten tilanteita koskevat pykälät lastensuojelulaissa ovat 69 a–e §. Lisäksi 68 a §:ssä säädetään kiinnipitämisestä lapsen luvattoman poistumisen estämiseksi lastensuojelulaitoksesta.

Lastensuojelulain 69 a §:ssä on määritelty, mitä luvattomalla poissaololla lastensuojelulaitoksesta tarkoitetaan. Lapsen palauttaminen pitää sisällään lapsen kiinniottamisen ja kiinniotetun lapsen kuljettamisen.

Paikannuksesta säädetään lastensuojelulain 69 a §:n 2 momentissa. Sen mukaan sijoittajahyvinvointialueella ja Ahvenanmaan maakunnan vastaavalla viranomaisella on oikeus saada lapsen käyttämän liittymän tai päätelaitteen sijaintitiedot ja tiedot liittymän tunnisteesta, jos säännöksessä mainitut kriteerit täyttyvät. Kynnystä saada paikannustiedot on madallettu. Muutokset tältä osin tehty myös liikenne- ja viestintäministeriön ja sisäministeriön hallinnonalan lakeihin.

Lastensuojelulain 69 b §:ssä säädetään lapsen kiinniotosta, joka pitää sisällään lapsen kiinniottoa koskevan toimivaltuuden lapsen sijaishuoltopaikkaan palauttamistarkoituksessa.

Laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökunnalla sekä toimivaltaisella viranhaltijalla (lapsen sijaishuollosta ja sosiaalipäivystyksestä vastuussa oleva hyvinvointialue ja sen delegointisäännöksellä valtuuttama viranhaltija) on kiinniotto-oikeus lapsen lastensuojelulaitokseen palauttamiseksi ja sosiaalihuollon viranhaltijalla myös silloin, kun kyseessä on perhekodista luvattomasti poissa oleva lapsi.

Toimivaltaisella sosiaalihuollon viranhaltijalla on oikeus päästä asuntoon tai muuhun olinpaikkaan, jos lapsen terveys, kehitys tai turvallisuus on vakavasti vaarassa, ja se on välttämätöntä lapsen terveyden tai kehityksen suojelemiseksi. Lisäksi sosiaalihuollon viranhaltijalla on oltava perusteltu käsitys siitä, että lapsi oleskelee kotirauhan suojaamassa paikassa.

Kiinnipito-oikeus koskee jatkossa lapsen siirtämistä kuljetusvälineeseen.

Kiinnioton turvallisuuden varmistamiseksi lapselle voidaan tehdä lastensuojelulain 66 §:ssä säädetyin edellytyksin ja tavoin henkilöntarkastus ja ottaa pois lain 4 b §:ssä tarkoitettuja aineita ja esineitä, viime kädessä välttämättömiä voimakeinoja käyttäen.

Lastensuojelulain 69 c §:ssä säädetään toimivaltuuksista välttämättömään voimankäyttöön henkilöntarkastuksen toteuttamiseksi sekä aineiden ja esineiden poisottamiseksi.

Henkilöntarkastus ja aineiden ja esineiden poisotto laajenevat koskemaan muutakin kuljetusvälinettä, kun autoa ja nyt myös kuljetusvälineen välitöntä läheisyyttä sekä kaikkia 4 b §:ssä tarkoitettuja aineita ja esineitä. Henkilöntarkastuksen toteuttamiseksi ja aineiden ja esineiden pois ottamiseksi sallitaan välttämättömien voimakeinojen käyttö.

Lastensuojelulain 4 b § mahdollistaa sellaisten aineiden ja esineiden poisoton lapselta, jotka soveltuvat muun muassa vaarantamaan lapsen tai muun henkilön henkeä tai terveyttä, jos on epäily, että niitä käytetään tällaiseen tarkoitukseen. Lastensuojelulain 4 b §:ssä mainitaan myös viestintälaitteiden pois otto. Lain 69 c §:n nojalla voidaan kuljetuksen turvallisuuden varmistamiseksi ottaa pois lapsen viestintälaite, jos lapsi sillä vaarantaa kuljetuksen turvallisuuden.

Perhekodista luvatta poissaolevan lapsen etsinnästä ja palauttamisesta säädetään 69 d §:ssä. Perhehoitajalla on velvollisuus ilmoittaa viipymättä lapsen luvattomasta poissaolosta lapsen sijaishuollosta vastuussa olevalle viranomaiselle; etsinnän ja palauttamisen suorittaa vain toimivaltainen sosiaalihuollon viranhaltija, ei perhehoitaja itse. Perhehoitajalla ei ole velvoitetta lähteä etsimään perhekodista luvattomasti poissaolevaa lasta. Sääntely ei kuitenkaan estä perhehoitajaa lähtemästä etsimään lasta, jos perhekodin tilanne sen sallii.

Lastensuojelulain 69 e § ja sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista annetun lain 22 § luovat säädösperustan poliisin virka-avulle hatkatilanteissa. Virka-apupyynnön voi tehdä myös laitoksen hoito- ja kasvatushenkilökunta sosiaalihuollon viranomaisen lukuun, pois lukien tilanteet asuntoon tai muuhun olinpaikkaan pääsemiseksi, koska hoito- ja kasvatushenkilökunnalla ei ole toimivaltuutta asuntoon tai muuhun olinpaikkaan pääsemiseksi (69 e §:n 2 momentin 1 kohdassa on virhe, joka korjataan lastensuojelulainsäädännön toisen vaiheen uudistamisen esityksessä HE 182/2026 vp.)

Poliisin virka-avun edellytyksenä on, että virka-avun perusteena oleva toimenpide estyy (lastensuojelulaki 69 e §:n 3 momentti) esimerkiksi turvallisuusriskin vuoksi; poliisin resursseja käytetään vain välttämättömiin virka-aputehtäviin.

Kun poliisi antaa virka-apua 69 c §:n 3 momentissa tarkoitetun kiinniotetun lapsen kuljettamisessa, poliisi on velvollinen avustamaan kuljettamisessa lapsen lähimpään mahdolliseen lastensuojelulaitokseen. Tämä voi tapahtua esimerkiksi lasta etsivän työntekijän palauttamiseen käyttämässä ajoneuvossa tai ti-lanteen niin edellyttäessä poliisin omassa ajoneuvossa.

Paikantaminen

Lastensuojelulain 69 a § koskee luvatta lastensuojelulaitoksesta poissaolevan lapsen etsintää ja palauttamista. Pykälän 2 momentti:

> ”Sijoittajahyvinvointialueella ja Ahvenanmaan maakunnan vastaavalla viranomaisella on oikeus saada hätäkeskukselta 1 momentissa tarkoitetun lapsen (luvattomasti lastensuojelulaitoksesta poissa oleva) käyttämän liittymän tai päätelaitteen sijaintitiedot ja tiedot liittymän tunnisteesta, jos sijoittajahyvinvointialueen tai Ahvenanmaan vastaavan viranomaisen perustellut käsityksen mukaan 1 momentissa tarkoitetun lapsen päihteiden käyttö, muu kuin vähäisenä pidettävä rikollinen teko tai muu niihin rinnastettava käyttäytyminen taikka riski joutua rikoksen kohteeksi uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä.”

Lastensuojelulain 69 d §:ssä sääntely on ulotettu koskemaan myös perhekodista luvatta poissa olevaa lasta.

Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (917/2014) 321 § koskee hätäilmoituksia vastaanottavien viranomaisten tiedonsaantioikeutta. Pykälän 1 ja 2 momentti:

> ”Teleyritys on velvollinen luovuttamaan hätäkeskukselle, meripelastuskeskukselle, meripelastuslohkokeskukselle ja poliisille käsiteltäväksi:1) sen liittymän tai päätelaitteen, josta hätäilmoitus on tehty, sijaintitiedot ja tiedot liittymän tunnisteesta, tilaajasta, käyttäjästä ja asennusosoitteesta; sekä2) hätäilmoituksen kohteena olevan henkilön käyttämän liittymän tai päätelaitteen sijaintitiedot sekä tiedot liittymän tunnisteesta, tilaajasta, käyttäjästä ja asennusosoitteesta, jos henkilö on hätäilmoituksen vastaanottaneen viranomaisen perustellun käsityksen mukaan ilmeisessä hädässä tai välittömässä vaarassa.
>
> Teleyritys on velvollinen luovuttamaan hätäkeskukselle sen pyynnöstä lastensuojelulain 69 a tai 69 d §:ssä tarkoitetulla tavalla luvatta lastensuojelulaitoksesta tai perhekodista poissaolevan lapsen käyttämän liittymän tai päätelaitteen sijaintitiedot ja tiedot liittymän tunnisteesta. Edellytyksenä pyynnön tekemiselle on, että sijoittajahyvinvointialueen tai Ahvenanmaan maakunnan vastaavan viranomaisen perustellun käsityksen mukaan lapsen päihteiden käyttö, muu kuin vähäisenä pidettävä rikollinen teko tai muu niihin rinnastettava käyttäytyminen taikka riski joutua rikoksen kohteeksi uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä.”

Yhteenveto paikantamisesta:

- soittajan paikantaminen:
  - hätäkeskus paikantaa kaikki hätäpuhelut automaattisesti (hätäpaikannus)
- kolmannen osapuolen paikantaminen
  - hätäkeskuspäivystäjän päätöksellä, jos on konkreettinen ja akuutti hengen tai terveyden vaara (hätäpaikannus)
  - sosiaalitoimen päätöksellä, jos lastensuojelulain 69 a §:n 2 momentin edellytykset täyttyvät (hätäkeskus toteuttaa) (hätäpaikannus)

Keskeiset taulukossa esiintyvät käsitteet

Sosiaalitoimi

Yksi taulukon toimijoista on **sosiaalitoimi** eli **sosiaalihuollon viranomainen** (lapsen sijoittajahyvin-vointialueen lastensuojeluviranomainen ja virka-ajan ulkopuolella sosiaalipäivystys). Taulukossa sosiaalitoimella eli sosiaalihuollon viranomaisella tarkoitetaan sen hyvinvointialueen sosiaaliviranomaisia, jossa lapsen lastensuojelun asiakkuus on. Sijoittajahyvinvointialue on vastuussa lapsen sijaishuollosta ja lastensuojelun toteutumisesta.

Sijoitushyvinvointialue on se alue, johon lapsi on sijoitettu.

Taulukossa esiintyy toimivaltaisena viranomaisena myös **löytöpaikkakunnan mukaan määräytyvä sosiaalitoimi** (*löytöpaikkakunnan sosiaalitoimi*). Sillä tarkoitetaan sen hyvinvointialueen sosiaalitoimea (sosiaalipäivystystä), jonka alueelta lapsi löydetään. Löytöpaikkakunnan sosiaalitoimi saa tarvittavat tiedot lapsen sijoittajahyvinvointialueelta. Löytöpaikkakunnan hyvinvointialueen ja sijoittajahyvin-vointialueen välillä ei ole tarpeen tehdä virka-apupyyntöjä. Tämä perustuu siihen, että sijaishuoltopaikasta luvatta poissa olevan lapsen tavoittaminen ja sijaishuoltopaikkaan paluun mahdollistaminen lasta säilyttämällä ovat päivystysluontoisia tehtäviä. Lapsella on myös aina oikeus välttämättömiin sosiaalipalveluihin ja lastensuojeluun riippumatta hänen sijoittajahyvinvointialueestaan, joten löytöpaikkakunnan sosiaalitoimi on toimivaltainen ilman virka-apupyyntöä.

Sijaishuoltopaikalla tarkoitetaan paikkaa, jossa lapsen sijaishuolto toteutetaan. Sijaishuoltopaikka voi olla perhekoti tai lastensuojelulaitos. Lastensuojelulaitoksilla on erilaiset velvoitteet ja toimivaltuudet kuin

perhehoitajalla. Taulukossa sijaishuoltopaikalla tarkoitetaan sekä perhekotia että lastensuojelulaitosta, mutta niihin viitataan myös erillisillä huomautuksilla.

Hätäkeskus

Kadonnut lapsi (taulukon kohta 1.2)

Poliisin hälytystehtävällä tarkoitetaan hätäkeskuksen poliisille välittämää poliisitehtävää. Taulukossa (kohta 1.2) sillä tarkoitetaan sijaishuoltopaikasta kadonnutta lasta (kadonnut henkilö) koskevaa poliisitoimen tehtävää, jonka hätäkeskus välittää poliisille, jonka lakisääteisiin tehtäviin kadonneiden henkilöiden etsintä kuuluu.

Kadonnutta lasta koskeva ilmoitus arvioidaan hätäkeskuksessa poliisin valtakunnallisen tehtävänkäsittelyohjeen kyseistä tilannetta koskevien kriteereiden mukaisesti. Arvioissa otetaan huomioon muun muassa kadonneen lapsen kyky omatoimisuuteen ja yksin pärjäämiseen, hänen tiedossa oleva varustuksensa suhteessa ulkona vallitseviin olosuhteisiin sekä mahdolliset tiedossa olevat akuutit lapsen henkeä tai terveyttä vaarantavat tekijät.

Hätäkeskuspäivystäjä tekee arvionsa lopputuloksena päätöksen tehtävän välittämisestä poliisille, tai jos tilanne ei täytä poliisin tehtävänkäsittelyohjeen mukaisia välitettävän tehtävän kriteereitä, päätöksen tehtävän välittämättä jättämisestä.

Jos lapsen olinpaikka on tiedossa, hätäkeskuspäivystäjä välittää tehtävän sosiaalitoimelle tilanteeseen soveltuvana sosiaalitoimen tehtävänä asian eteenpäin saattamiseksi sosiaalitoimen ja poliisin kesken, tai jos ilmoittaja on sosiaaliviranomainen, antaa ohjeen olla yhteydessä suoraan poliisiin asiassa tarvittavien ilmoitusten tai pyyntöjen tekemiseksi. Mikäli lapsen olinpaikka ei ole tiedossa ilmoittajaa ohjataan olemaan yhteydessä lapsen sijaishuoltoon sijoittaneen hyvinvointialueen lastensuojeluviranomaiseen ja virka-ajan ulkopuolella ko. hyvinvointialueen sosiaalipäivystykseen.

Poliisin hälytystehtävä voi muodostua myös, kun lastensuojelulaitoksen työntekijä tai sosiaalitoimi on tavoittamassa kadonnutta lasta omatoimisesti ja kohtaa akuutin väkivallan uhan tai häneen kohdistetaan suoranaista väkivaltaa.

Tilanteessa on otettava välittömästi yhteyttä hätäkeskukseen soittamalla yleiseen hätänumeroon 112 tai tehtävä hätäkutsu VIRVE-päätelaitteella, jolloin hätäkeskus välittää hätäilmoituksesta saatuja tietoja vastaavan hälytystehtävän poliisipartiolle.

Tavoiteltavan lapsen passiivinen vastarinta tai pakeneminen eivät sellaisenaan pääsääntöisesti täytä poliisin hälytystehtävän kriteereitä.

Hätäkeskuksen tehtävien näkökulmasta poliisin virka-apu (taulukon kohta 1.9) tarkoittaa sijais-huoltopaikasta luvatta poissaolevaa lasta koskevaa poliisitoimen erilliseen päätökseen perustuvaa, harkinnanvaraista tehtävää, jonka hätäkeskus välittää poliisipartiolle vasta poliisin yleisjohtajan tehtyä virka-apupyyntöön perustuvan päätöksen virka-avun antamisesta sosiaaliviranomaiselle.

Hätäkeskus ei pääsääntöisesti ota vastaan virka-apupyyntöjä. Jos virka-apua pyytävä taho ei itse kykene olemaan yhteydessä virka-apua antavaan tahoon, hätäkeskus välittää virka-apuun liittyvän yhteydenottopyynnön toimivaltaisen viranomaisen käsiteltäväksi.

Hätäkeskus välittää virka-aputehtävän vapaana olevalle poliisipartiolle sen jälkeen, kun poliisi on käsitellyt sille lähetetyn virka-apupyynnön ja yleisjohtaja on tehnyt pyynnön perusteella virka-apupäätöksen.

Vaikka hätäkeskuksen onkin sen toimintaa koskevan asetuksen mukaan välitettävä virka-apupyyntöjä, toiminnan kannalta on tarkoituksenmukaisempaa, että virka-apupyynnöt toimitetaan avunpyytäjältä suoraan

sille, jolta apua pyydetään. Näin sujuvoitetaan sekä pyynnön käsittelyä että siihen liittyvän päätöksen tekemistä, koska päätöksen tekijän on helpompi olla suoraan yhteydessä pyytäjään esimerkiksi mahdollisesti tarvittavien tarkentavien tietojen saamiseksi.

Jos poliisi tekee kielteisen päätöksen virka-avun antamisesta, päätöksen tekijä on suoraan yhteydessä virka-apua pyytäneeseen viranhaltijaan. Tällöin päätöksen tekijä voi tarvittaessa esimerkiksi tarkentaa päätöksensä perusteluja ilman turhia välikäsiä, joiden kautta kulkiessa viesti saattaisi vääristyä.

Paikantaminen 1.10.2026 voimaan tulleen sääntelyn jälkeen: katso edellä kohta paikantaminen.

Poliisi

Etsintäkuulutuksella tarkoitetaan poliisin henkilörekisteriin tallennettavaa kuulutustietoa, jossa kuuluttava viranomainen pyytää poliisia suorittamaan kuulutuksessa pyydetyn toimenpiteen. Etsintä-kuulutus voi perustua laissa säädettyyn toimivaltuuteen etsintäkuuluttaa henkilö tai poliisille tehtyyn etsintäkuulutuspyyntöön tai virka-apupyyntöön, jossa nimenomaisesti pyydetään etsintäkuuluttamista. Etsintäkuulutus ei itsessään ole julkisen vallan käyttöä sisältävä toimenpide, mutta siinä pyydettävä toimenpide sisältää usein julkisen vallan käyttöä. Etsintäkuulutuksessa voidaan pyytää vain sellaisia toimenpiteitä, joihin poliisi on toimivaltainen.

Etsintäkuulutuspyynnöllä tarkoitetaan poliisille tehtyä pyyntöä, jossa toinen viranomainen pyytää poliisia etsintäkuuluttamaan henkilön tai omaisuuden, joka liittyy viranomaisen virkatehtäviin. Etsintäkuulutuspyyntö voi sisältyä poliisille tehtävään virka-apupyyntöön.

Olinpaikkailmoituksella tarkoitetaan erästä etsintäkuulutuksessa pyydettävää toimenpidettä. Olinpaikkailmoitusta käytetään sellaisten henkilöiden kohdalla, joiden olinpaikka on etsintäkuulutuksen tehneelle viranomaiselle tuntematon. Jos poliisi tavoittaa etsintäkuulutetun henkilön, josta on pyydetty olinpaikkailmoitusta, se ottaa yhteyttä kuuluttaneeseen viranomaiseen ja ilmoittaa henkilön löytymisestä sekä olinpaikasta (asuinosoite, oleskelupaikka tai muu osoite, josta henkilö voidaan tavoittaa).

Lapsen läsnäolovelvollisuudella (myös etsintäkuulutetun läsnäolovelvollisuus) tarkoitetaan lapsen velvollisuutta olla läsnä poliisiasemalla tai muussa poliisin ilmoittamassa paikassa etsintäkuulutuksessa pyydettyjen toimenpiteiden suorittamisen ajan. Läsnäolovelvollisuus perustuu poliisilain toisen luvun kolmannen pykälän toiseen momenttiin, jonka mukaan muu kuin toimivaltaisen viranomaisen antaman kuulutuksen mukaan vangittava tai säilöön otettava etsintäkuulutettu on velvollinen poliisimiehen kehotuksesta saapumaan poliisiasemalle tai muuhun paikkaan, jossa etsintäkuulutuksen mukaiset toimenpiteet voidaan suorittaa. Jollei hän noudata kehotusta tai jos on todennäköistä, että hän pyrkii välttämään etsintäkuulutuksessa mainitun toimenpiteen, poliisimiehellä on oikeus ottaa hänet kiinni kuulutuksessa mainitun toimenpiteen suorittamiseksi. Läsnäolovelvollisuus kestää enintään kuusi tuntia eikä koskaan pidempään kuin toimenpiteiden suorittamiseen tarvittavan ajan. Läsnäolovelvollisuus ei ole peruste lapsen kiinniottamiselle vaan ainoastaan peruste velvoittaa lapsi olemaan läsnä poliisissa sen aikaa kuin etsintäkuulutuksessa mainittujen toimenpiteiden suorittaminen edellyttää. Tällainen toimenpide on sijaishuoltopaikaista luvattomasti poistuneen tai sinne palaamatta jättäneen lapsen tilanteen selvittäminen. Poliisin tulee tarvittaessa yhdessä sosiaalitoimen ja lastensuojelulaitoksen kanssa selvittää esimerkiksi, millaisesta lapsesta on kyse, onko lapsella taipumuksia väkivaltaiseen tai itsetuhoiseen käyttäytymiseen, käyttääkö lapsi päihteitä ja onko lapsella ollut taipumus joutua tilanteisiin, jossa hänen terveytensä on voinut vaarantua. Poliisi voi velvoittaa lapsen olemaan läsnä näiden asioiden selvittämiseksi

Säilyttämisellä tarkoitetaan henkilön kiinniottamista ja säilyttämistä poliisin säilytystilassa (jota kutsutaan myös poliisivankilaksi) laissa erikseen säädetyn kiinniottoperusteen nojalla. Poliisi voi säilyttää vain vapautensa menettäneitä henkilöitä eli niitä, jotka on otettu kiinni laissa säädetyn kiinniottoperusteen mukaan. Poliisi ei säilytä etsintäkuulutuksen perusteella tavoitettua lasta poliisin säilytystilassa, ellei

poliisilla ole poliisilaissa, esitutkintalaissa (805/2011) tai pakkokeinolaissa (806/2011) säädettyä perustetta ottaa lasta kiinni. Lapsi, joka on velvoitettu olemaan läsnä poliisiasemalla tai muussa paikassa etsintäkuulutuksessa pyydettyjen toimenpiteiden suorittamisen ajan, ei ole kiinniotettu.

Poliisitehtävällä tarkoitetaan poliisille laissa säädettyjä perustehtäviä. Poliisitehtävistä on säädetty poliisilain ensimmäisen luvun ensimmäisessä pykälässä, jonka mukaan poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, kansallisen turvallisuuden suojaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, paljastaminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä yhteisöjen ja asukkaiden kanssa ja huolehtii tehtäviinsä kuuluvasta kansainvälisestä yhteistyöstä. Poliisi suorittaa lisäksi lupahallintoon liittyvät ja muut sille laissa erikseen säädetyt tehtävät sekä antaa jokaiselle tehtäväpiiriinsä kuuluvaa apua. Jos on perusteltua syytä olettaa henkilön kadonneen tai joutuneen onnettomuuden uhriksi, poliisin on ryhdyttävä tarpeellisiin toimenpiteisiin henkilön löytämiseksi. Poliisin hälytystehtävä on myös poliisitehtävä.

Virka-avulla tarkoitetaan poliisin toimintaa tai poliisin toimivaltuuksien käyttöä virka-apua pyytäneen viranomaisen virkatehtävällä tai yksityisen henkilön asiassa. Hallintotoimen, jonka toteuttamiseen pyydetään poliisin virka-apua, tulee kuulua virka-avun pyytäjän tehtäväpiiriin ja laissa säädettyihin tehtäviin. Poliisin tulee puolestaan olla lakiin perustuvan toimivallan nojalla oikeutettu antamaan virka-apua.

Yksinomaan lakiin sisältyvä maininta esimerkiksi siitä, että tietty viranomainen antaa toiselle viranomaiselle virka-apua, ei vielä ilmaise virka-avun antamiseen liittyvää sisällöllistä toimivaltaa, vaan virka-avun antamiseen tulee olla joko yksilöidympi tai yleisempi sisällöllinen toimivaltuus lainsäädännössä.

Jos virka-apusäännöksessä ei ole säädetty virka-avun antamisen sisällöllisestä toimivallasta, poliisin virka-avun sisältö perustuu poliisilain yhdeksännen luvun ensimmäisen pykälän ensimmäisen momentin viimeiseen virkkeeseen. Tällöin virka-apua pyytävällä viranomaisella on oltava toimivalta tehtävän suorittamiseen itseään koskevan lainsäädännön perusteella, mutta ei mahdollisuutta esteen poistamiseen omilla toimivaltuuksillaan.

Virka-apuna annettava poliisin toimenpide on avustava toteuttamistoimi. Poliisi mahdollistaa tällaisessa tilanteessa omilla toimivaltuuksillaan virka-apua pyytäneen viranomaisen edellytykset hoitaa toimivaltaansa kuuluva virkatehtävä asianmukaisesti. Virka-avun antamista rajoittaa se, että virka-apusääntelyllä ei laajenneta poliisin voimankäyttövaltuuksia eikä luoda virka-apua antavalle poliisille uutta toimivaltaa. Poliisin perustoimivalta määräytyy tällaisessa tilanteessa virka-apua pyytävän viranomaisen toimivaltuuksien mukaisesti ja niiden rajoissa, mutta virka-avun antajan tehtävä laajentaa toimivaltuuksien käytön piiriä ja siten virka-avun antajan toimintamahdollisuuksia.

Viranomaisten yhteistoiminta tai toiselta viranomaiselta pyydettävä työvoima-apu ei ole virka-apua. Virka-avulla ei myöskään voida paikata virka-avun pyytäjän yleistä resurssivajetta. Virka-apua voi saada vain virka-apusäännöksissä nimenomaisesti säädettyyn tarkoitukseen.

Poliisin virka-aputehtävä voi muuttua poliisin hälytystehtäväksi esimerkiksi virka-avun kohteena olevan henkilön väkivaltaisuuden vuoksi tai jos henkilöä uhkaa välitön ja vakava henkeen, terveyteen, turvallisuuteen tai fyysiseen koskemattomuuteen kohdistuva vaara. Poliisitehtävän suorittamiseksi poliisi voi käyttää tehtävään soveltuvia poliisin toimivaltuuksia, joista on säädetty poliisilain toisessa luvussa.

Virka-aputehtävän muuttuminen poliisitehtäväksi ei muuta samaan tehtävään osallistuvan sosiaalitoimen tai sijaishuoltopaikan roolia toiseksi. Kyse on tällöin poliisin, sosiaalitoimen ja sijaishuoltopaikan yhteisestä tehtävästä, jossa jokainen toimii omin toimenpitein yhteisen päämäärän saavuttamiseksi.